

Öljy- ja kemikaalivahinkojen jälkitorjuntavastuurahasto

Ympäristölautakunta 01.10.2026 § 24
305/11.03.04.00/2026

Julkinen

Valmistelija

Rakennustarkastaja Jarmo Kallinen

Asian tausta

Merkittävällä öljy- tai kemikaalivahingolla tarkoitetaan vahinkotilannetta, jossa öljyä tai muuta kemikaaliksi luokiteltua ainetta pääsee maaperään, pohjaveteen tai vesistöön.

Vahinkotilanteissa hyvinvointialueen pelastuslaitos hoitaa onnettomuuspaikalla välittömän ensitorjunnan ja akuutit pelastustoimenpiteet. Kun akuutti vaara on ohi ja pelastustoimia lopetetaan, vastuu siirtyy kunnalle jälkitorjuntaa varten.

Kunnan vastuusta öljy- ja kemikaalivahinkojen jälkitorjunnassa säädetään Pelastuslain (379/2011) 111 a §:ssä.

"Kunta vastaa tarvittaessa jälkitorjunnasta alueellaan. Kunnan eri viranomaisten ja laitosten tulee tarvittaessa osallistua jälkitorjuntaan. Jälkitorjuntaa johtaa asianomaisen kunnan määräämä viranomainen."

Jälkitorjunta voi pitää sisällään öljy- tai kemikaalivahingon osalta esimerkiksi öljyn tai kemikaaleiksi luokiteltavien aineiden pilaaman maaperän, rantojen, vesistön tai pohjaveden puhdistamista, kunnostamista sekä torjuntatoimissa syntyneen jätteen käsittelyä ja sen toimittamista eteenpäin.

Kunnalla on velvollisuus järjestää ja johtaa jälkitorjuntaa, mutta vahingosta aiheutuneista kustannuksista vastaa ensisijaisesti vahingon aiheuttaja aiheuttamisperiaatteen mukaisesti. Mikäli vahingon aiheuttajaa ei saada selville tai tämä ei kykene vastaamaan kustannuksista, kunta voi tietyin edellytyksin hakea korvausta lakisääteisestä ympäristövahinkorahastosta. Korvaukset ovat kuitenkin lähtökohtaisesti jälkikäteisiä, minkä vuoksi kunnan tulee pystyä rahoittamaan välittömät torjunta- ja jälkitorjuntatoimet ennen mahdollisten korvausten saamista.

Juuan kunnan nykyisessä talousarviossa ei ole erikseen varauduttu öljy- ja kemikaalivahinkojen jälkitorjunnasta mahdollisesti aiheutuviin kustannuksiin. Kustannukset ovat tähän asti kohdistuneet ympäristö- ja rakennusvalvonnan sekä teknisen toimen talousarvioon.

Vahinkotilanteiden määrää ja kustannusten suuruutta on vaikea ennakoida. Yksittäisestä vahingosta voi kuitenkin aiheutua merkittäviä ja nopeasti realisoituvia kustannuksia esimerkiksi pilaantuneiden maa-ainesten poistamisesta, jätteenkäsittelystä tai pohjaveden suojaamisesta.

Esittelijä

Rakennustarkastaja Jarmo Kallinen

Päätösehdotus

Esittelijä ehdottaa ympäristölautakunnalle:

1. Merkitsee tiedoksi selvityksen öljy- ja kemikaalivahinkojen jälkitorjunnan vastuista ja nykytilanteesta.
2. Toteaa tarpeen varautua jälkitorjunnasta aiheutuviin mahdollisiin kustannuksiin tulevassa talousarviovalmistelussa, josta päättää kunnanhallitus.
3. Esittää kunnanhallitukselle, että valmistelussa selvitetään tarkoituksenmukainen rahoitus- ja varautumismekanismi, mukaan lukien mahdollisuus erillisen vahinkorahaston perustamiseen. Määrärahaksi ehdotetaan 5000 €, perustuen kohtuulliseen varautumiseen ympäristövahinkojen osalta.
4. Esittää kunnanhallitukselle, että valmistelun yhteydessä määritellään öljy- ja kemikaalivahinkojen jälkitorjunnan johtamiseen ja järjestämiseen liittyvät vastuut ja toimivaltuudet.
5. Esittää kunnanhallitukselle, että mahdollisen vahinkorahaston osalta selvitetään rahaston hallinnoinnista, varojen käytöstä ja siihen liittyvästä päätösvallasta vastaava toimivaltainen taho.

Ympäristölautakunta käsitteli esitettyä asiaa ja päätti saattaa sen tiedoksi kunnanhallitukselle päätösesityksen valmistelua varten.

Ympäristölautakunta esittää kunnanhallitukselle seuraavaa: Koska ratkaisua pysyvästä rahoituksesta ei voida tässä vaiheessa todeta, meneillään olevan talousarviokauden osalta todetaan, että mahdollisten äkillisten vahinkotilanteiden kustannukset katetaan tarvittaessa talousarvion ylitysoikeudella. Pysyvämpi taloudellinen varautumismekanismi otetaan osaksi seuraavan vuoden talousarviovalmistelua.

Perustelut

Esityksen tavoitteena on varmistaa Juuan kunnan lakisääteisten velvoitteiden täyttäminen, taloudellinen riskienhallinta sekä sujuva viranomaistoiminta äkillisissä ympäristövahinkotilanteissa. Päätöstä perustellaan seuraavilla seikoilla:

Lakisääteinen velvollisuus: Pelastuslain (379/2011) 111 a § velvoittaa kunnan vastaamaan öljy- ja kemikaalivahinkojen jälkitorjunnasta alueellaan sen jälkeen, kun pelastuslaitoksen akuutit torjuntatoimet ovat päättyneet. Kunnan on kyettävä ottamaan johtovastuu ja käynnistämään puhdistustoimenpiteet viipymättä, jotta ympäristölle aiheutuvat lisävahingot voidaan estää.

Talousarvion suojaaminen ja riskienhallinta: Suuremmat öljy- ja kemikaalivahingot voivat aiheuttaa äkillisiä, jopa kymmenien tai satojen tuhansien eurojen kustannuksia (esim. maamassojen vaihto, pohjaveden suojaaminen, jätteenkäsittely). Koska nykyisessä talousarviossa ei ole varauduttu näihin kustannuksiin, yksikin merkittävä vahinkotilanne voi vaarantaa ympäristö- ja rakennusvalvonnan tai koko teknisen toimialan normaalin budjetin pysyvyyden.

Kustannusten takautuvuus: Vaikka kunnalla on oikeus hakea korvauksia vahingon aiheuttajalta tai lakisääteisestä ympäristövahinkorahastosta (aiheuttamisperiaate), prosessit ovat usein pitkiä. Kunnan on kyettävä maksamaan torjuntatyön suorittaville urakoitsijoille viivästyksittä, mikä vaatii joustavaa taloudellista puskuria tai ennalta sovittua mekanismia (esim. määrärahavaraus tai valtuus ylitykseen kriisitilanteessa) ennen kuin korvaukset saadaan takautuvasti takaisin.

Vahinkotilanteessa jälkitorjuntaa koskevien toimenpiteiden käynnistäminen voi olla kiireellistä, vaikka vahingon aiheuttaja, lopullinen kustannusvastuu ja mahdolliset korvaukset eivät olisi vielä selvillä. Tämän vuoksi kunnalla tulee olla ennakolta määritellyt toimintatavat sekä riittävä taloudellinen valmius jälkitorjunnan toteuttamiseen.

Toiminnan sujuvuus ja ennakointi: Merkitsemällä asian tiedoksi ja tuomalla sen osaksi tulevaa talousarviovalmistelua luodaan selkeät raamit sille, miten mahdollisten vahinkojen laskutus ja rahoitus hoidetaan ilman, että jokaisessa kriisitilanteessa joudutaan erikseen hakemaan erillismäärärahaa kunnanvaltuustolta, mikä voisi viivästyttää välttämättömiä ympäristönsuojelutoimia.

Mahdollisen vahinkorahaston perustaminen edellyttää lisäksi, että rahaston hallinnointi, käyttötarkoitus, varojen käyttöä koskeva päätösvalta sekä vastuut määritellään selkeästi. Samalla on tarkoituksenmukaista tarkastella, mikä taho kunnassa vastaa vahinkotilanteessa jälkitorjunnan johtamisesta ja siihen liittyvien toimenpiteiden käynnistämisestä.

Sovellettavat säädökset

Pelastuslaki (379/2011) 111a §.
Juuan kunnan hallintosääntö 5 luku 4 ja 22 §.
Ympäristölautakunnan päätös 26.3.2025 § 11, Toimivallan delegointi rakennustarkastajalle.

Päätös

Hyväksyttiin.